

הדלקת נרות	מוצ"ש	ר"ת
19:19	20:22	20:53 ת"א:
19:02	20:19	20:56 י-ם:
19:10	20:23	20:54 ח'פה:
19:18	20:19	20:51 ב"ש:

בית נאמן

שיעורו השבועי של מרן ראש הישיבה רבנו מאיר מאזוז שליט"א

בבית הכנסת "אהבת התורה" - איש מצליח רחוב הרב עוזיאל 43 ב"ב. בשעה 22:00

נושאי השיעור:

- א. המצוות שאומרים בעמידה. ב. קטן שהגדיל בימי הספירה. ג. דיני פסח שני.
- ד. הילולות רבי מאיר בעל הנס, רבי שמעון בר יוחאי, רבי יצחק חי טייב.

יתן לשמוע
בשידור ישיר את
שיעורו של מרן
שליט"א
בערוץ קול ברמה.
או ב'קול נאמן':
970-763-763

מוצאי שבת
פרשת "בהר",
לי"ד אייר
התשע"ו

הנכתב על אחריות העורכים בלבד

קטן שהגדיל באמצע ימי העומר

ג. יש שאלה מעניינת מאד, שהרב עובדיה ע"ה כתב עליה שני סימנים ארוכים ביביע אומר (חלק ג' סימן ז"ך וסימן כ"ח)⁵, ועל מה התשובה הזאת? על קטן שהגדיל בימי העומר, כלומר הגיע לגיל בר מצוה באמצע ימי העומר. הרב חיד"א ע"ה (בברכי יוסף ס' תפ"ט סק"ב) כותב בשם ספר פרי הארץ כת"י (סי ז), שאחרי שהקטן נעשה בר מצוה יספור ספירת העומר בלי ברכה, למה? כי בעל הלכות גדולות אומר שאם אדם דילג לילה אחד או שניים לא יכול להמשיך לספור, וזה ידוע ומפורסם (והוב"ד בתוס' מנחות ס"ז ע"א בד"ה זכר), אבל כאן אמנם הקטן ספר לפני הבר מצוה שלו, אבל אז היה קטן שאין עליו שום חיוב, ועכשיו שגדל ונעשה בר מצוה יש לו חיוב, אז מה שספר כשהיה קטן לא יועיל למה שיספור כשהוא גדול, כי מה שספר כשהיה קטן זה כמאן דליתא וכאילו לא ספר⁶.

דעת מרן הרב עובדיה זצ"ל בזה

ד. והרב הביא את הסברה הזאת בשם אבני נזר (ח"ב ס' תקל"ט), שגם הוא מסכים לפרי הארץ בזה. והביא כמה חולקים על זה: כתב סופר (חאו"ח ס' צ"ט), תורה תמימה (פרשת אמור פרשה כ"ג אות נ"א), מנחת אלעזר (ח"ג ס' ס'), הרב פראנק (שו"ת הר צבי חאו"ח ס' ע"ב), הרב בן ציון אבא שאול (שו"ת אור לציון ח"א ס' ל"ו), וכן דעת הרב משה לוי (ברכת ה' ח"א עמ' צ"ב בהערה), וכל אחד יש לו את הטעם שלו, אבל הרב דחה את כל הטענות, והעלה שהעיקר שהקטן יספור מכאן ואילך בלי ברכה, ויאמר לחזן שיוציא אותו ידי חובה.

ספק ספיקא שהקטן יוכל לברך

ה. אבל יש כאן כמה צדדים שיוכל לברך, מה הם הצדדים? אמרנו פעם (בגיליון מס' 11 אות 1) שבספירת העומר אפשר לברך בספק ספיקא, והרי יש כאן ספק ספיקא, הספק הראשון שמא כדעת התוספות במנחות (ס"ו ע"א, בד"ה זכר) שכל לילה מצוה בפני עצמה⁷, ולפ"ז אין שום בעיה, כי אפילו נניח

- כמה רבנים אשכנזים שראו את התשובה הזאת, מאד התפעלו ואמרו: וכי זו תשובה בספר? זה ספר שלם... הרב חירארי ז"ל כתב בספריו: אין לי פנאי אפילו לקרוא את הסימנים האלה, כי זו תשובה ארוכה מדי, אבל יש לי עליה הערות. וכתבם בספרו "שער שמעון אחד" (ח"א ס' ס"ח).
- השערי תשובה (שם סק"ב) אמר על זה: לדידן האשכנזים לא שייך הדבר הזה, כי אנחנו מתחילים להתפלל מגיל שש שבע ואפילו לפני כן, וכ"ש כאן שהוא לפני גיל בר מצוה, וכי הוא לא מתפלל וסופר את העומר לפני כן? הרי ודאי שהוא סופר, אז א"כ אין שום בעיה. אבל הוא לא הבין את דברי הרב פרי הארץ, הוא חשב שהספרדים לא יודעים כלום (איך אומר הרב עמאר יהיה בריא? האשכנזים חושבים שאנחנו מעשרת השבטים והמסורת שלנו משובשת, הכל משובש מגובש ומבולבל), ומסתמא הם מתחילים להתפלל רק מגיל בר מצוה, וא"כ הקטן לפני כן לא מנה את העומר ולכן לא יכול עכשיו לברך, כי אדם שדילג לילה אחד בימי העומר לא יכול לברך כי צריך להיות תמימות. אבל הגר"ע יוסף (שם ס' כ"ח אות ט"ו) הוכיח שבמחילה מכבודו הוא לא ראה את ספר "פרי הארץ", ואם היה רואה אותו היה מבין את כוונתו דברים כפשוטם, שלא זו הסיבה.
- והסברה הזאת נראית נכונה מאד, כי היעלה על הדעת שעל מצוה אחת נברך ארבעים ותשע ברכות? וגם מי אמר שאדם יחיה בכל הארבעים ותשעה ימים? ואפילו לא נגיד שימות ח"ו, אולי יום אחד יקרה לו איזה אונס ולא יוכל לברך, וא"כ איך אדם מתחיל לברך

רבתי, שבוע טוב ומבורך. פסח שני, הילולא דרבי מאיר בעל הנס, הילולא דרבי שמעון בר יוחאי, הילולא דרבי חי טייב לא מת, כולם באו בשבוע זה, "כולם נקבצו באו לך" (ישעיה מ"ט י"ח).

ספירת העומר בעמידה

א. בהלכות העומר יש פרט קטן מאד מענין: ספירת העומר צריכה להיות מעומד. ומה המקור לזה? מדברי הגאונים שעשו דרוש בפסוק "מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות" (דברים ט"ז ט), אל תקרי "בקמה" אלא "בקומה", כלומר בקומה תחל לספור, דהיינו תספור מעומד¹. אבל זה רק רמז, ולכן הרמב"ם (פ"ז מהל' תמידין ומוספין הכ"ג) כותב שצריך לספור מעומד ואם ספר מיושב יצא, דהיינו אם אדם לא יכול לעמוד וספר מיושב, בדיעבד יצא ידי חובה.

העצלן שקם

ב. ויש כלל יפה מאד שכתבו בשם אבודרהם (דט"ו ע"ג): כל מצוה שכתוב בה "לכם" צריכה להיות מעומד. ויש שמונה מצוות שנאמר בהם המלה "לכם" בתורה או בנביאים. והסימן שלהם: "העצלן שקם", כלומר אפילו אדם עצלן צריך לקום בהם, העצלן שקם - ה' הלל, ע' עומר, צ' ציצית, ל' לבנה, נ' נטילת לולב, ש' שופר, ק' קידוש, מ' מילה. ובכל אחד מאלה כתוב "לכם", בהלל כתוב "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (ישעיה ל' כ"ט)², בעומר כתוב "וספרתם לכם" (ויקרא כ"ג ט"ו), בציצית כתוב "והיה לכם לציצית" (במדבר ט"ז ל"ט), בלבנה כתוב "החודש הזה לכם ראש חודשים" (שמות י"ב ב)³, בנטילת לולב כתוב "ולקחתם לכם ביום הראשון" (ויקרא כ"ג מ'), בשופר כתוב "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כ"ט ב'), בקידוש כתוב "ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם" (שמות ל"א י"ד), ובמילה כתוב "המול לכם כל זכר" (בראשית י"ז י'). וזה מאד מענין, שכל המצוות האלה נאמר בהם "לכם" ועומדים בהם⁴.

- והרא"ש (סוף פסחים) כתב: "תנו רבנן אל תקרי בקמה אלא בקומה", אבל אין "תנו רבנן" כזה בכל התלמוד. אז רבי ישעיה פיק (הגהות הגר"ב שם אות ג) עשה הגהה, הוא מצא בכסף משנה (פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הכ"ג) בשם רבי יצחק בן גיאת, שכתב "דאסמכוהו רבנן אקרא", אז הוא אומר שהיה כתוב בהרא"ש "דס"ר" וזה ר"ת "דסמכו רבנן", והמעתיק החליף את הסמ"ך בת"ו (כי האשכנזים מבטאים ת"ו רפיה כמו סמ"ך) וכתב "דת"ר". אבל קשה לומר את זה, כי לא אומרים "דסמכו" אלא "דאסמכוהו", וגם לא מצאנו שטועים בין סמ"ך לת"ו. אבל הרב עובדיה ע"ה (בחזון עובדיה-יו"ט עמ' רכ"ח) מצא את הדרשה הזאת בפסיקתא זוטרתי (פרשת אמור. פסיקתא זוטרתי זה מדרש עתיק שנקרא "פסיקתא דרב כהנא"), וא"כ "תנו רבנן" כפשוטו.
- ובליל פסח אומרים הלל, וזהו "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג".
- ופעם בכנסת מישוהו שאל: מאיפה הביטוי הזה "כזה ראה וקדש"? ולא ידעו. קם ערבי אחד שמו מג'אדלה (שהיה סגן שר החינוך), ואמר: אני יודע, כשהקב"ה הראה למשה "כראינא מוסא" את הלבנה, אמר לו כזה ראה וקדש. ואין חברי הכנסת היהודים לא ידעו? כסאיהו עסקים יותר מדי בפוליטיקה אז שכחו...
- ויש עשוק רמז אחר ופשוט יותר: "יועצת ה' היא תקום" (משלי י"ט כ"א), עצ"ת ר"ת עומר ציצית תפלין. אבל תפלין זה רק לפי האשכנזים שמניחים תפלין של יד בעמידה, ואנחנו מניחים אותן בישיבה ולא בעמידה, אז במקום תפלין אמרו "תפלה", דהיינו תפלת עמידה. וזהו עצ"ת ה' היא תקום, תקום בהם.

שהקטן הזה לא ספר בכלל או שהספירה שלו כשהיה קטן לא מועילה, אבל עכשיו שהוא גדל יספור עם ברכה, וזה צד אחד. ואם תמצא לומר כמו בה"ג שכל הלילות הם מצוה אחת, יש עוד ספק, מה הספק? הרי רוב הפוסקים סוברים שספירת העומר מדרבנן, וגם הקטן לפני שגדל היה דרבנן, כי החיוב שלו להתפלל ולברך זה מדין חינוך שזה מדרבנן, וא"כ "אתי דרבנן ומפיק דרבנן", דהיינו יבוא דרבנן ויוציא דרבנן.

אי חד דרבנן מפיק תרי דרבנן

ו. ועל זה הרב עובדיה ע"ה טוען ואומר, שהרי לפני שגדל היה לו תרי דרבנן ועכשיו חד דרבנן, למה היה לו תרי דרבנן? כי ספירת העומר עצמה היא מדרבנן וגם החינוך של הקטן הוא מדרבנן, אז זה תרי דרבנן, ועכשיו שהוא גדל ב"ה" (ע"ד דוד הגדיל", שמואל א' כ' מ"א) יש לו רק חד דרבנן, דהיינו ספירת העומר שהיא מדרבנן, ומי אמר שתרי דרבנן יכול להוציא חד דרבנן? והביא פוסקים שזה לא מועיל. אבל יש פוסקים שאומרים שתרי דרבנן מוציא חד דרבנן, וא"כ עדיין אפשר לצרף אותם.

אם חיוב במצוות על הקטן עצמו

ז. אז הרב ע"ה פתח את כל התלמוד כולו, ומצא רש"י בברכות (מ"ח ע"א, בד"ה עד שיאכל) שאומר שאין בכלל שום חיוב על הקטן להתפלל, אלא החיוב רק על אבא שלו לחנך אותו, אבל הקטן לא חייב לא מדרבנן ולא מדאורייתא, ואם אביו לא חנך אותו אז אין על הקטן שום דבר, וא"כ אין כאן על הקטן אפילו מצות חינוך, אז זה לא "תרי דרבנן" שהרי אין כאן שום דרבנן כי הקטן עצמו פטור מלהתפלל אפילו מדרבנן. אבל עדיין יש פוסקים שאומרים שהחיוב הוא על הקטן עצמו ולא כדעת רש"י, אז אפשר לצרף אותם.

סיכום הספק ספיקא שיוכל לברך

ח. אז בואו נסכם את הספק ספיקא שלכאורה הקטן יוכל לברך: ספק שמא כל לילה מצוה בפני עצמה כדעת התוספות, ואת"ל שכל הלילות מחוברים אחד עם השני כמו בעל הלכות גדולות, ספק שמא הקטן הזה היה "תרי דרבנן", כי אולי הלכה כמאן דאמר שהקטן שמתפלל לפני הבר מצוה יש עליו עצמו מצוה מדרבנן (ולא רק מצות חינוך על אבא שלו), וא"כ הקטן יש לו תרי דרבנן (ספירת העומר זה דרבנן והקטן מתפלל זה דרבנן), ועכשיו שגדל מוציא חד דרבנן, שהרי יש דעות שתרי דרבנן מוציא חד דרבנן, אז א"כ הוא יוכל לברך.

ספק ספיקא הפוך שלא יוכל לברך

ט. אבל הרב אומר שלעומת זה יש ספק ספיקא להחמיר, מה הספק ספיקא להחמיר? אולי ספירת העומר דאורייתא כדעת הרמב"ם (פ"ז מהל' תמידין ומוספין הכ"ד) וראב"ה (פסחים סי' תקכ"ה) ואחרים, וא"כ קטן שהוא דרבנן לא יכול להוציא את עצמו אחרי שגדל שהוא דאורייתא, ואם תמצא לומר שספירת העומר דרבנן, אולי כמאן דאמר שתרי דרבנן לא יכול להוציא חד דרבנן.

קושיא על זה

י. אבל יש כאן קושיא עצומה (ואחד התלמידים בישיבה הקשה את זה), כי בספק ספיקא הזה לא הבאנו בחשבון את דעת התוספות שכל לילה מצוה בפני עצמה, שהרי אפילו אם נאמר שספירת העומר דאורייתא אולי כל לילה מצוה בפני עצמה, וא"כ אין כאן ספק ספיקא להחמיר, כי גם כשאתה אומר שספירת העומר דאורייתא עדיין לא ברור לך שהוא לא יכול לברך, כי אולי ההלכה כמו התוספות שכל לילה מצוה בפני עצמה, וא"כ הוא יכול לברך למרות שספירת העומר דאורייתא, אז הצד הזה לא נותן לך הלכה ברורה.

האם אפשר להפוך כל ספק ספיקא?

יא. וכשאדם עושה ספק ספיקא צריך שבכל אחד מהצדדים תצא לו הלכה ברורה, כי אחרת בכל ספק ספיקא לקולא לכאורה נוכל לעשות גם ספק

בלילה הראשון? והרי בכל העולם מבכרים. ולכן התוספות (שם) כתבו על דעת בה"ג: "תימא גדולה היא ולא יתכן", כי לא מסתבר לומר שכל הלילות קשורים ביחד ומי שדילג לילה אחד הפסיד את כל הברכות. (וגם אם נגרוס בבה"ג "לילה הראשון" (עי' בה"ג הל' מנחות סי' ע"א), דהיינו רק מי שדילג לילה הראשון לא יכול לברך, הרי התוספות סוברים שכל לילה מצוה בפני עצמה).

ספיקא להחמיר, ובמקום להקל נעשה את אותם ספיקות להחמיר. ואני אביא דוגמא, אם אדם בישראל בטעות אוכל בכלי של גוי שהיה נקי ויש לנו ספק אולי הגוי בישראל בו טריפה או נבילה בתוך עשרים וארבע שעות והאוכל הזה נאסר, אז הלכה היא (בש"ע י"ד סימן קכ"ב ס"ו) שסתם כלי גויים אינם בני יומם, כלומר עבר עליהם עשרים וארבע שעות, וא"כ מה שבישל בדיעבד זה מותר, למה מותר? הטעם מבואר בתוספות (ע"ז ל"ח): כי יש לי כאן ספק ספיקא, ספק שמא הכלי הזה עברו עליו עשרים וארבע שעות מזמן שבישל בו הגוי, וא"כ זה נטל"פ-נותן טעם לפגם וזה מותר בדיעבד⁸, ואם תמצא לומר שבישל בתוך עשרים וארבע שעות, אולי מה שבישל פגם את התבשיל הזה (ולא שהאוכל היה פגום לגוי, כי בשבילו זה היה מאכל תאוה, אלא האוכל שלו פוגם עכשיו באוכל שלנו), וזה ג"כ נותן טעם לפגם ומותר בדיעבד, ולכן מה שבושל עכשיו בטעות מותר לאכול. והרי לכאורה למה לא ניקח את אותם הספיקות ונעשה מהם ספק ספיקא להחמיר, ספק שמא הגוי בישראל אוכל משובח ששיבח את האוכל הזה, ואם תמצא לומר שלא, ספק שמא בישראל בתוך עשרים וארבע שעות, וא"כ האוכל הזה אסור. אבל זה לא מועיל, משום שאפילו אם הוא בישראל אוכל משובח, הרי אם הוא בישראל לפני עשרים וארבע שעות אין בזה שום איסור. ולכן כשאתה אומר ספק ספיקא, צריך שלפי כל צד מהספיקות ייצא לך הלכה ברורה אם לאסור אם להתיר.

הטעם שיכול לברך לפי הספק ספיקא הנ"ל

יב. ולכן לפי הספק ספיקא הנ"ל הקטן יכול לברך, שהרי מה זה "ספק ספיקא"? הרשב"א (סימן ת"א) מסביר שזה מטעם "רוב", כלומר הספק הראשון עושה חמשים אחוז-חמשים אחוז, ובא הספק השני ונוגס בחמשים אחוז הנשארים. וכאן זה ככה בדיוק, שהרי לפי התוספות שכל לילה מצוה בפני עצמה אין לך שום בעיה עם הקטן הזה שגדל והוא יכול לברך, אז זה כבר חמשים אחוז שיכול לברך, ואם תמצא לומר כמו בה"ג שכל הלילות מחוברים ביחד, הרי אני יכול לנגוס בחשבון של בה"ג, כי גם לפי בה"ג אפשר שהקטן הזה היה לפני כן תרי דרבנן והוא יכול להוציא עכשיו חד דרבנן, ולכן אין לי כאן ספק אלא ספק ספיקא, ויש לי רוב להתיר לברך. אבל יש לרב עובדיה ע"ה עוד טעמים אחרים שהקטן לא יוכל לברך.

כמה סברות שהקטן יכול לברך

יג. ויש עוד טעם שכתב הרב בן ציון אבא שאול ע"ה (וכמדומה שהגר"ע יוסף לא ענה עליו), מה הטעם? הוא הביא את דעת רב האי גאון, שאם אדם שכח בלילה הראשון ולא ספר את העומר הפסיד (והוא מסכים לדעת בה"ג), אבל הוא אמר שיש לו תיקון, מה התיקון? שבליילה השני, לדוגמא אדם שכח לספור במוצאי יום ראשון של פסח, אז בלילה שאחריו יאמר: "אתמול היה יום אחד לעומר והלילה שני ימים לעומר" וזה מועיל, למה? כי הוא הזכיר את הספירה של אתמול וזה נחשב "תמימות", וכי כשאתה מזכיר בלילה השני את הספירה של אתמול זה שוה משהו? הרי זה לא שוה כלום, אלא שזה נחשב תמימות כי הוא השלים. וא"כ אם השלמה כזאת שהיא לא בזמנה מועילה, קל וחומר השלמה של קטן שיכולה להועיל, וזו הסברה של הרב בן ציון אבא שאול. ויש עוד סברה של הרב משה לוי ע"ה, שאומר שכל מצאנו חכם שסובר את כל הסברות האלה ביחד, כי גם בה"ג שסובר שכל הלילות הם מצוה אחת הרי יכול להיות שהוא סובר שתרי דרבנן מוציא חד דרבנן, וכמו כן מי שסובר שתרי דרבנן לא מוציא חד דרבנן יכול להיות שהוא סובר כמו התוספות שכל לילה מצוה בפני עצמה. ויש עוד משהו, כתב בספר "ארחות חיים" מספינקא החדש (הרב מביא אותו) שהחסידים הצדיקים אומרים שהעיקר כמו דעת התוספות שכל לילה מצוה בפני עצמה, ולא איכפת להם מבה"ג (החסידים שמחליטים דבר לא איכפת להם משום פוסק). ואמנם אי אפשר לסמוך על זה, אבל זה אומר לנו שמכיון שדעת התוספות יותר מוסכמת והרבה מאד פוסקים ככה (וגם הרמב"ם לא הביא בכלל את דעת הגאונים), לכן בתוספת עוד ספק חלש נוכל לברך.

מסקנת ההלכה בזה

יד. ומה המסקנא? לכתחילה לא כדאי לעבור על דברי החיד"א, האבני נזר, ומרן הרב עובדיה (ועוד פוסקים שהביא אותם שם), שאומרים שהקטן לא יברך

8. כי התורה אמרה: "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה" (דברים י"ד כ"א), מה זה "ואכלה"? שראויה לאכילה, אבל אם נהיה טעם פגום זה מותר.

אחרי שגדל, לכן מה יעשה? יאמר לשליח ציבור שיכוין עליו. אבל אם השליח ציבור הוא פשוט ועם הארץ, והוא לא יודע מה זה לכוין עליו ומה לכוין, אז יוכל הקטן לברך ויכול לסמוך. והרב בעצמו אחרי שכתב ביביע אומר (שם) שלא יברך, כתב אח"כ בחזון עובדיה (יו"ט עמ' רכ"ז בהערה) שמי שמברך אינני מוחה בידו.

בליל הבר מצוה אם מברכים שוב ברכות התורה

טו. אבל לומדים מדברי הרב שם עוד דין: קטן שעושה בר מצוה, אסור לו ללמוד תורה בליל הבר מצוה לפני שמתפלל ערבית, למה? כי הוא צריך לברך ברכות התורה, שהרי מה שבירך בבוקר זה כשהיה קטן, וזה לא מועיל בשביל עכשיו שהוא גדול (וכאן אין לנו דרבנן, כי ברכות התורה לדעת הרבה פוסקים היא דאורייתא), אז מה עושים? צריך לברך עוד פעם. אבל זו בעיה, כי לפני שקיעת החמה הוא היה לומד בלי שום בעיה, ופתאום עכשיו צריך לקום ולקחת סידור ולברך "אשר קדשנו במצוותיו וציונו על דברי תורה", איפה הוא היה עד עכשיו? "איפה היית ביסדי ארץ" (איוב ל"ח ד'), אז הרב מצא תיקון: כשיתחיל ערבית ויאמר "אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת", יכוין שזה במקום ברכות התורה וזה הוא נפטר (עיי' שו"ע א"ח סי' מ"ז סעי' ז'-ח), אבל צריך לזהר שלא ללמוד תורה לפני שיתחיל ערבית, וגם לא לומר פסוקי 'ה' צבאות עמנו' וכו' שלפני התפלה (אבל הוא יכול ללמוד בתורה)!

אז אמנם לגבי העומר יש ספיקות, אבל לגבי ברכות התורה צריך ללמד כל ילד בר מצוה, שבילל בר מצוה שלו יכוין באהבת עולם שבערבית על ברכות התורה, כי אחרת יהיה צריך לברך עוד פעם ברכות התורה אע"פ שבירך בבוקר.

המצוה הראשונה שמקיים היהודי

טז. ולכן אומר הגאון מוילנא על המשנה הראשונה בברכות: "מאימתי קורין את שמע בערבין", למה התחיל התנא דוקא במצות קריאת שמע של ערבית? כי המצוה הראשונה שמקיים היהודי בתור חיוב מן התורה זה ק"ש של ערבית, למה? כי אם אדם נולד למשל ב"ג בניסן בשעה תשע בבוקר, אז בתום שלש עשרה שנה לא מחשבים משעה לשעה, דהיינו מתשע בבוקר עד תשע בבוקר, אלא מחשבים מהלילה, דהיינו בליל י"ג בניסן הוא נעשה בר מצוה, ואע"פ שעדיין לא נגמרו שלש עשרה שנה משעה לשעה, כי ביום י"ב בניסן כבר נגמרו שלש עשרה שנה שלו והוא נכנס לשנת ארבע עשרה. ומתי הוא נכנס? בלילה, ומה היא המצוה הראשונה שיש לו בלילה? קריאת שמע, ולכן התנא התחיל "מאימתי קורין את שמע בערבית". אז למדנו מהתנא שני דברים: דבר ראשון, שלא מחשבים מעת לעת אלא מתחילת הלילה, ודבר שני, שהמצוה הראשונה שיש לך לעשות זה קריאת שמע, למה? כי אסור לך לומר דברי תורה שהרי צריך לברך ברכות התורה, ומה שבירכת בבוקר זה לא מועיל כי היית עדיין קטן, אז תעשה קריאת שמע ותכוין באהבת עולם על ברכות התורה, והכל יהיה בסדר.

פסח שני מלמד שלכל דבר יש תיקון

יז. הלילה (י"ד באייר) זה פסח שני. אומר האדמו"ר מלובאוויטש, שבפסח שני התורה באה ללמד אותנו שלכל דבר יש תיקון, כי איך היה המעשה בתורה? כתוב: "ויחי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח" (במדבר ט"ו), ובאו למשה רבנו ואמרו לו: מה נעשה עכשיו? אמר להם: "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם" (במדבר ט"ח), והקב"ה אמר לו שיש להם תיקון בפסח שני.

9. ויש עוד דין דומה לזה, והרב סיפר על זה בישיבה סיפור מאד יפה: פעם היה איזה ערבי שהיה עוזר הרבה למדינה בכל מיני דברים (מוסר אינפורמציה וכו'), וזה נקרא "משת"ף" ר"ת משתף פעולה), והוא לבו היה טוב (אולי הוא מזרע ישראל שאיטלמו אותם בכח במשך הדורות, מי יודע?) אבל הוא היה בסכנה, אז אמרו לו: בא למדינה שלנו ונגייר אותך כדת וכדין, ולימדו אותו להתפלל ולשמור שבת וכו' (אבל אסור לו לשמור שבת, שהרי "גוי ששמר שבת חייב מיתה" (סנהדרין נ"ח ע"ב), אז ביום שבת היה מדליק פעם אחת את האור, וככה הוא לא שמר שבת). יום אחד עשו לו מילה וטבילה וגיירו אותו, אבל באותו יום בבוקר הוא התפלל וביקר ברכות התורה, אז הרב אמר לו: עכשיו אתה יהודי גמור, וברכות התורה שאמרת הבוקר "וציונו על דברי תורה" זה לא שוה, כי עשית את זה מדין חינוך להתחנך, לכן עכשיו תגיד עוד פעם ברכות התורה, והרב אמר: הוא בירך ברכות התורה בהתלהבות כזאת שלא ראיתי אדם שמברך ככה: "וציונו על דברי תורה", "והערב נא את דברי תורתך בפנינו", וצאצאינו וצאצאי צאצאינו", והוא ובניו כולם קיבלו עליהם תורה ומצוות ונעשו גרי-צדק גמורים.

מה בין פסח ראשון לשני?

יח. פסח שני אין בו כל החומרות של פסח ראשון, ואין אסור כל יראה ובל ימצא. המשנה (פסחים פ"ט מ"ג) אומרת: מה ההבדל בין פסח ראשון לפסח שני? "פסח שני מצה וחמץ עמו בבית", כלומר אוכלים אותו על מצות ומרורים אבל מצה וחמץ עמו בבית.

אכילת חמץ עם מצה בפסח שני

יט. רש"י (במדבר ט"ו) כותב: "מצה וחמץ עמו בבית ואינו אסור אלא עמו באכילתו", דהיינו אל תאכל בפסח שני חמץ ביחד עם המצה, אלא תאכל קרבן פסח מצות ומרורים, אבל חמץ יהיה בבית ואח"כ תאכל אותו לבד, אבל "עמו באכילתו" דהיינו חמץ עם המצה אסור, זהו הפשט של רש"י. המנחת חינוך (מצוה שפ"א ד"ה והנה דבר) שאל: מאיפה יודע רש"י שעמו באכילתו אסור? אולי מותר לאכול בפסח שני מצה וחמץ ומרור הכל ביחד? יטביל הכל ביחד ויאכל (מצה פסח ומרור זה ר"ת מ"מ, מ"מ מפ"מ, מפ"מ אוכלים חמץ, אז שיביא גם מפ"מ וגם חמץ ביחד). והשאר את הקושיא הזו בצריך עיון גדול¹⁰. אבל הפשט הפשוט ברש"י, שהוא דייק ממלה אחת במשנה, המשנה אמרה ככה: "מצה וחמץ עמו בבית", למה אמרה "בבית"? מספיק לומר "מצה וחמץ עמו", אלא המשנה נזהרה שלא תחשוב שמצה וחמץ עמו ויאכל מצה וחמץ בפסח ביחד, אלא מצה וחמץ עמו "בבית", שלא תאכל אותם ביחד, כי התורה אומרת: "על מצות ומרורים יאכלוהו" (במדבר ט"ו י"א), ואתה תכניס חמץ? לא יתכן¹¹.

10. אומרים בשם הרב שך ע"ה, שעשה כאן פירוש מבריק וחרוף כדרכם של האשכנזים, הוא אמר שרש"י התכוין באמת לומר שמותר, איך רש"י אמר? "מצה וחמץ עמו בבית ואינו אסור אלא עמו באכילתו", מי אמר שעמו באכילתו אסור? הכוונה ואינו אסור, אלא עמו באכילתו מותר, כלומר מותר לאכול הכל ביחד גם מצה וגם חמץ. אבל זה לא הפשט, כי אם רש"י התכוין לזה היה אומר ואינו אסור "אפילו" עמו באכילתו, וממה שאמר אינו אסור "אלא" עמו באכילתו, משמע שעמו באכילתו אסור.

11. ומאיפה לומדים כמה חממה יש בכל מלה במשנה? ישני סיפורים על הגר"א. סיפור אחד, שפעם בא אליו תלמידו רבי זלמן, ואמר לו: יש לי קושיא במשנה (ביצה י"ד ע"ב), ששם התנא אומר משלחים יינות שמנים וסלתות ביו"ט אבל לא תבואה, "ורבי שמעון מתיר בתבואה", ולכאורה המלה "בתבואה" מיותרת, כי צריך לומר רק: "ורבי שמעון מתיר". אמר לו הגר"א: בברייתא שהביאה הגמרא כתוב שרבי שמעון מתיר בתבואה כגון חטים לעשות מהן לודיות, שעורים ליתן לפני בהמתו, עדשין לעשות מהן רסיסין. וא"כ רש"י אינו מתיר בכל התבואות אלא בחלק מהם, אז "בתבואה" פירושו בחלק מהתבואה. ורבי זלמן התפלא עד מאד, זה מובא בספר עליות אליהו.

וסיפור אחר יותר מפליא (על תולדות הגר"א להרב מיימון עמ' מ"ג), פעם היו זוג שחיי חיים מאושרים הם ובניהם כולם בסדר, ובאו אנשים שהיתה עינם רעה ורצו להפריד ביניהם, מה עשו? הלכו והעידו שראו בעיניהם שהאשה בגדה בבעלה, הדיינים חקרו אותם וראו שהם אומרים דברים מכוונים, אבל הם ידעו שזו משפחה טובה מאד, וקשה להאמין בדבר הזה, וגם הבעל אמר שלא יכול להיות, והאשה אומרת שהיא מוכנה להישבע, אבל מה נעשה נגד שני עדים? אז אמרו: נלך לבית דין יותר גבוה, הלכו לבית דין יותר גבוה, וגם הם חקרו אבל הרימו ידיים (עשו "פוחת את ידיך"...), בסוף אמרו: נלך אל הגאון מוילנא, אמנם הוא לא מטפל בדברים כאלה כי הוא לא דייק, אבל אולי הפעם באופן יוצא מן הכלל הוא יטפל בזה, אז היה משהו מקורב אליו, ואמר לו: כבוד הרב יש כאן משפחה שעומתת ליהרס, אולי כבודו יכול לפסוק בדבר הזה? "א שאל אותנו: מה הבעיה? אמר לו: שני עדים העידו שהאשה בגדה בבעלה והיא צריכה להתגרש, מה עושים? אמר לו: תביא אותם, הכניסו את העד הראשון, והגר"א אמר לו לדבר, כשסיים לדבר אמר לו שמעתי הכל, תצא החוצה, ועכשיו תביאו את העד השני, הביאו את העד השני וגם הוא דיבר, וכשסיים אמר הגר"א: עכשיו תיכנסו שניכם יחד, נכנסו שניהם, עמד הגר"א כשהוא עם טלית ותפלין, וזעק: עדי שקר אתם! עדי שקר אתם! והם נבהלו פחד מוות, אמרו לו: טוב בסדר, אנחנו מודים ששכרו אותנו בכסף אנשי בליעל כדי להחרים את הבית-הקן הזה, ובאמת הכל שקר, והם סיפרו את הכל, וחזרו הבעל ואשתו הביתה לשלום. אח"כ בא הרב הזה שתיווך בין הגר"א ובין המשפחה העלובה הזאת, הלך לגאון ושאל אותו: איך הרב ידע? ברוח הקודש? רק צעקת עליהם "עדי שקר אתם" והם נמסו, "כדונג נמסו" (תהלים צ"ז ה'), איך זה? אמר לו: בא אגיד לך, כאשר העד הראשון דיבר קלטתי בזכרוני את כל המלים שהוא אמר מאל"ף ועד ת"י, וספרתי כמה מלים הוא אמר, ואח"כ כשבא השני ודיבר, ראיתי שהוא חזר על אותן מלים בדיוק, אמרתי: איך יכול להיות ששני עדים אומרים את אותם המלים? הרי אם הם ראו במו עיניהם לכל אחד יש את הסגנון שלו? (כמו כתבה בעיתון, עיתון א' עיתון ב' ועיתון ג', התוכן של הכתבה אותו דבר אבל המלים שונות). מזה ידעתי שהם הסתדרו ביחד ושינו את המלים בדיוק, ואמר לו הגר"א: מאיפה למדתי את זה? יש משנה בסנהדרין (פ"ג מ"ו) שאומרת: "ואח"כ מכניסים את העד השני שומעים אותם, אם נמצאו דבריהם מכוונים אז מתחילים לדון", למה המשנה אמרה "נמצאו"? שתאמר "אם דבריהם מכוונים", המלה "נמצאו" מיותרת, אלא כוונת המשנה שהתמצית של הדברים מכוון ולא המלים, וזה "נמצאו", כי אם המלים אותו דבר סימן שיש כאן משהו לא נכון. והדין הזה כתוב בירושלמי (סנהדרין פ"ג ה"ח), ונפסק בשלחן ערוך (ח"מ סי' כ"ח סעי' י'), אבל הגר"א מצא לו מקור ממלה אחת במשנה.

טעם נוסף בזה

כ. הגמרא בפסחים (קט"ו ע"ג) אומרת שבזמן הזה מצה דאורייתא ומרור דרבנן, ולכן לא יכרוך אדם מצה ומרור ביחד ויאכל אותם (ואנחנו שעושים כורך זה רק זכר למקדש כהלל הזקן, אחרי שכבר עשינו מצה לבד ומרור לבד), דהיינו אם אדם רוצה לעשות רק כורך, כי הוא אומר לעצמו: בשביל מה אני אעשה את כל הכאב ראש הזה? מצה לבד ומרור לבד וכורך לבד, אני אעשה ישר כורך ואח"כ שלחן עורך מהר (העיקר לאכול מהר, "לבלע" כמו שהרב ע"ה אומר), הגמרא אומרת שאסור לעשות ככה, למה? כי "אתי מרור דרבנן ומבטל מצה דאורייתא". ומה יהיה אם המרור בכלל לא דרבנן ולא דאורייתא? אז התוספות (שם בד"ה אתי) אומרים: וכל שכן אם הדבר השני הוא רשות לגמרי, שאסור לך לערבב אותו עם המצוה כי הוא מבטל את המצוה. לכן כאן בפסח שני פשוט הטעם שאסור לאכול חמץ ומצה ביחד, כי יש לך מצה שהיא מצוה ויש לך פסח שהוא מצוה, אז איך תכניס חמץ? הרי זה רשות, ולכן ברור מה שאמר רש"י "ואינו אסור אלא עמו באכילתו".

מנהג וטעם אכילת מצות בפסח שני

כא. וכיון שזה נקרא "פסח שני", לכן יש מנהג טוב לאכול בפסח שני קצת מהמצה שנשארה מחוג הפסח (עיי' ברית כהונה ח"א מערכת הפ"א) ואוכלים מצה מחר בבוקר (י"ד באייר), אבל הרב חיים דוד הלוי (קיצור ש"ע מקור חיים פצ"א אות י"א) כתב לאכול גם בליל ט"ו באייר, כי הקרבת קרבן פסח היתה ביום י"ד, ומתי אוכלים אותו? בליל ט"ו, **לכן אנחנו אוכלים קצת מחר בבוקר וקצת מחר בלילה** (בליל חמשה עשר). ויש עוד סיבה למנהג הזה, רש"י (פרשת בשלה, שמות ט"ז א') כותב שהעוגות-המצות שהוציאו עם ישראל ממצרים, כמו שכתוב: "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ" (שמות י"ב ל"ט), אכלו מהם עד חמשה עשר באייר שאז ירד להם המן, וא"כ הם אכלו מצות ב"ד וט"ו באייר בלילה, ולמחרת ירד להם המן, ולכן גם אנחנו אוכלים מצות לזכר הנס הזה שאכלו משיירי המצה שלשים יום.

אמירת תחנון ביום י"ג באייר

כב. לכן אין אומרים תחנון ביום פסח שני (י"ד באייר), וגם בערב פסח שני - י"ג באייר, אין אומרים תחנון במנחה (והיום במנחה של שבת לא אמרנו "צדקתך"). ופעם רבי ניסן פינסון ע"ה שאל אותי: למה אתם לא אומרים תחנון ב"ג באייר? הרי בסידור שלנו (סידור "תהילת ה'" של חב"ד, ע"פ רבנו זלמן) כתוב

שאומרים תחנון, אמרתי לו: **אנחנו לא אומרים תחנון כי מה ההבדל בין זה ובין שאר הימים, והרי בכל יום שאין אומרים תחנון לא אומרים גם במנחה שלפניו**, והוא לא ענה. אבל אח"כ חשבתי שהטעם של רבנו זלמן פשוט מאד, שהרי מתי מקריבים את הפסח בפסח שני? לא ביום י"ד בבוקר, אלא אחרי צהריים בבין הערביים, ומתי אוכלים את הפסח? בערב, בליל ט"ו. אז א"כ למה לא נאמר תחנון במנחה של יום י"ג? שהרי זה לפני דלפני, כי במנחה (של יום י"ג) עוד לא הגיע הזמן, בערבית (של ליל י"ד) עוד לא הגיע הזמן, ובשחרית (של יום י"ד) עוד לא הגיע הזמן, ורק במנחה (של יום י"ד) מגיע זמן הקרבת קרבן פסח, אז א"כ אפשר לומר תחנון במנחה של יום י"ג. ולכאורה הסבירא הזאת נכונה, אז למה באמת אנחנו כ"כ מקדימים? אבל אח"כ בא לידי ספר "שנות חיים" על מנהגי הספרדים, שכתב אותו הרב אברהם חיים נאה¹² שהיה במצרים, ושם הוא כותב **בשם רבי שמואל ויטאל** (בנו של רבי חיים ויטאל), **שבים י"ג באייר במנחה לא אומרים תחנון**, אז א"כ המנהג שלנו נכון, כי ככה נהג רבי שמואל ויטאל לפני ארבע מאות שנה. אבל יש טעם גם למנהג של חב"ד.

12. זה חכם אשכנזי "שהסתפרד", מה הפירוש הסתפרד? הוא נשאר אשכנזי, אבל הוא היה בבוכרה ארבעים שנה (ויש לו תלבושת כמו הבוכרים ממש עם מראה של הבוכרים), אח"כ הלך למצרים ואח"כ בא ירושלים, והוא היה גאון גדול עם מח מיוחד, ובשני דברים הוא מצדיק את הספרדים, בענין השיעורין ובענין עטיפת הישמעאלים והדברים שלו מאד נכונים. סיפר לי פעם אשכנזי אחד, אמר לי: אני הייתי שכן שלו בירושלים, ואמר לי שמה שאנחנו האשכנזים נוהגים לכסות את העיניים בשעה שמתעטפים בטלית זה טעות, למה טעות? משום שצריך שיהיה "עטיפת ישמעאלים", וזו לא עטיפת הישמעאלים, כי היעלה על הדעת שהערבים הולכים בעיניים עצומות? איך יתכן כדבר הזה? הרי הם יכולים ליפול בבורות בפחיתים ובמנהרות (יחפרו מנהרות ויפלו בהם...), אז לא יכול להיות. והוא הסביר לי שמה שכתוב עטיפת הישמעאלים עד הפה זה לא מלמעלה למטה כמו שהאשכנזים עושים, אלא מלמטה למעלה כמו הספרדים, כי איך הישמעאלים עושים? יש להם ברנוס כמו גלבייה, והם לוקחים את הצד שלפניהם וזורקים אותו אחורה, וככה מתכסה הסנטר עד הפה, ולא מהעיניים עד הפה אלא מהסנטר עד הפה, וממילא זו עטיפת הישמעאלים, אז הוא אמר לי שמאז שהוא הסביר לו את זה לפני שלשים שנה, הוא עושה כדבריו. והוא הוכיח את זה בהוכחה ברורה.

אולם ישנו חכם אחד שאמר מה הבעיה? הישמעאלים בארצות יש להם הרבה רוחות וסערות ונכנס להם רוח בעיניים, אז הם מכסים את העיניים והולכים ארבע אמות, ומרימים קצת ואח"כ מכסים, וככה הם הולכים בעיניים עצומות. אבל לא יכול להיות דבר כזה, המשנה שם "הערביות יוצאות רעולות ומדיות פרופות", שנשי ישראל שבאו ממדינות ערב הולכות ברעלה ומכסות את הפנים **חוץ מן העיניים**, אז נשים ערביות שכביכול הן הולכות בצניעות מגלות את העיניים, וגם בנות ישראל שנמצאות במדינותיהם והולכות בצניעות עם רעלה מגלות את העיניים, אז למה שהערבים יכסו את העיניים?!

"אלהא דמאיר ענני"

כד. אבל סיפרו שהרבה נסים נעשים בזכות המשפט הזה "אלהא דמאיר ענני", שמובא בגמרא בעבודה זרה (י"ח ע"א). ושם הגמרא מספרת שרבי מאיר אמר לשומר הרשע שהיה שומר על גיטתו (אחותה של ברוריה) מטעם מלכות רומי, שישחרר אותה, אמר לו: אח"כ יתפסו אותי, רבי מאיר נתן לו כסף שישחד אותם, אמר לו: כשיגמר לי הכסף ואח"כ יבוא המפקד של רומי ימ"ש ויאמר לי איפה הבת הזאת? מה אעשה, שאל אותו רבי מאיר: מה יעשו לך? אמר לו: יתלו אותה, אמר לו: תגיד "אלהא דמאיר ענני" ותינצל, אמר לו השומר: מה אתה אומר? אתה מדבר באידיש? מה זה אלהא דמאיר ענני? אמר לו רבי מאיר: תגיד את השלש מלים האלה: אלהא דמאיר ענני (נכתוב לך אותם בלטינית), אמר לו: מי אמר שזו סגולה מועילה? אמר לו: הנה תראה, יש לך כאן כלבים בולדוגים קשורים, תשחרר אותם, שיחרר אותם ובאו להתנפל על רבי מאיר בעל הנס, אמר רבי מאיר "אלהא דמאיר ענני", ומיד חזרו בחזרה, פלא פלאים, השומר ראה את זה ושיחרר את אחותה של ברוריה. והגמרא מספרת שיום אחד תפסו את השומר ורצו לתלות אותו על החבל, אמר "אלהא דמאיר ענני" וניצל¹³. אז הם שאלו אותו: מי לימד אותך את הדבר הזה להגיד "אלהא

13. וקשה להבין את הגמרא איך הוא ניצל? אז קראתי פעם שאצל הגויים היה כלל כזה: אם הם לוקחים אדם ולמשל מטביעים אותו בים ורואים שהוא צף על פני הים, הם מבינים שמן השמים רוצים שהוא ניצל, או אם הם תולים בן אדם על חבל ופתאום החבל נקרע, הם מבינים שמן השמים הוכיחו שהגדון הזה לאו בר תליה ולא מגיע לו עונש. אז ככה היה עם השומר הזה, כשהוא אמר "אלהא דמאיר ענני" החבל נקרע, והם התפלאו איך החבל שהיה חזק מאד נקרע? אלא משמע שמן השמים רוצים שהוא ניצל.

הילולת רבי מאיר בעל הנס

כג. ואיך הגיעה הילולת דרבי מאיר היום? מעשה שהיה כך היה: לפני חמש מאות שנה באו חכמי ספרד מהגירוש, והביאו בידם ספר הזוהר, ועלו לקבר רבי שמעון בשמחה רבה, ומאז הרבה אנשים היו באים מחוץ לארץ הילולא של רבי שמעון, והיו שרים ורוקדים בשמחה בשירים ובתופים, והיו כאלה שמרוב שמחה היו מביאים בגדים יקרים מאד ושורפים אותם לכבוד רבי שמעון, והיו עושים כל מיני נדבות וכו'. ולעומת זה בטבריא שהיא סמוכה למירון, הכל היה שקט ואין כלום, ושם היו חכמי טבריא לומדים תורה מתוך עוני ודוחק (יש שם בית כנסת "סניור" שהיו בו הרבה כתבי יד), ואין להם מה לאכול, אז אמרו לא יתכן שבמירון הכל הולך לשריפה (והחתם סופר אומר שיש בזה משום בל תשחית), וכאן לא עושים כלום, בא נחפש לנו ג"כ תנא מקביל לרבי שמעון שנוכל לעשות לו הילולא, **חיפשו ומצאו את רבי מאיר בעל הנס שהוא חבירו של רבי שמעון**. אבל חשבו ביניהם: מתי נעשה את ההילולא של רבי מאיר? אם נעשה אותה באחד הימים בשנה מי אמר שיבואו אלינו אנשים? וגם לא נוכל לבטל מדעתנו את התחנון, אז נגיד תחנון ואנשים יגידו שזה לא רבי מאיר האמיתי, כי ביום של רשב"י לא אומרים תחנון וביום של רבי מאיר אומרים תחנון. אז מצאו עצה פשוטה מאד, נעשה את ההילולא של רבי מאיר ביום י"ד באייר, ואז רבי מאיר ורבי שמעון יהיו סמוכים (כי רשב"י זה ביום י"ג לעומר - י"ח אייר), וכשיבואו מחוץ לארץ הילולא של רשב"י הם יעברו דרך טבריא ויבואו הילולא של רבי מאיר בעל הנס. ותחנון הרי בלאו הכי לא אומרים מפני פסח שני, אז "חציו לה" חציו לכם", **חצי הולך לתלמידי חכמים של רבי מאיר בעל הנס וחצי בשביל מירון, וככה יצא להם דבר טוב**. וזה היה בשנת תרכ"ז.

דמאיר ענני? אמר להם: רבי מאיר, ונתן להם קלסטרון שלו (=צורת דמותו), אבל הם לא תפסו את רבי מאיר.

מה פירוש "אלהא דמאיר ענני"?

כה. ומהרש"א שם שואל: מה זה אלהא דמאיר ענני? וכי רבי מאיר עושה את עצמו אדמו"ר? והרי אפילו על יצחק אבינו אמר יעקב אבינו: "אלקי אברהם ופחד יצחק" (בראשית ל"א מ"ב), ורש"י שם כתב שהוא לא אמר "אלקי יצחק" כי יצחק היה בחיים (ואברהם אבינו כבר נפטר) ואין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם כי אי אפשר לדעת מה יהיה, "אל תאמין בעצמך עד יום מותך" (אבות פ"ב מ"ז), אז איך רבי מאיר אומר על עצמו "אלהא דמאיר"? אז מהרש"א אומר שלא הכוונה "אלהא דמאיר" - אלקים של רבי מאיר, אלא "אלהא דמאיר" - אלקים שמאיר לעולם. ובזה אין שום קושי, כי הוא מתפלל אלהא דמאיר ענני - אלקים שמאיר לעולם תענה לי, תאיר את העינים שלי ותדריך אותי בדרך טובה.

ומה לומדים ממהרש"א? שצריך לומר "אלהא דמאיר ענני", ולא כמו שיש אומרים "אלהא דרבי מאיר ענני", כי הכוונה אלהא דמאיר לעולם.

"אלהא דמאיר ענני" רמז בתורה

כו. ואיפה נרמז בתורה שאדם שיאמר "אלהא דמאיר ענני" יקרו לו נסים? כתוב על אליעזר עבד אברהם שהלך לארם נהרים והתפלל: "הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם", "הנה אנכי ניצב על עין המים", "והיה הנערה אשר אומר אליה", "ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני" (בראשית כ"ד י"ב-י"ד), "והיה הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת" (שם ט"ו), ואיך זה קרה? מה עשה אליעזר שהוא כ"כ צדיק גדול? אלא הוא אמר ובה "אדע", "אדע" זה ר"ת אלהא דמאיר ענני, וכשאמר "אלהא דמאיר ענני" מיד: "והנה רבקה יוצאת", הגיעה רבקה שיש בה את כל התנאים: בעלת חסד, בעלת שכל, ובעלת דעת. ולכן זו סגולה טובה מאד.

רבי מאיר וכי טוב אחיו

כז. יש במדרשים סיפורים גדולים על חכמתו של רבי מאיר. ואחד הסיפורים (ב"ר פרשה צ"ב ה), שפעם רבי מאיר הלך לאיזו עיר והיה צריך ללון שם, והוא שמע שבעיר הזאת יש בית מלון אחד, אבל בעל בית המלון הוא לסטים מזויין, ומה היה עושה? היה מחליף את היושבים במלון מארבע בבוקר, מארבע עד ארבע (מערב עד ערב תשבתו שבתכם) (ויקרא כ"ג ל"ב), אל תקרי מערב עד ערב אלא מארבע עד ארבע), לא כמו היום שמחליפים אנשים בשעה שתיים אחרי הצהריים. הוא היה מעיר את הישנים בשעה ארבע בבוקר ואומר להם: הגיעו אנשים חדשים, תצאו החוצה, ובחוץ היה עדיין חושך, והיו לו חברים שלו לסטים שהיו הולכים ומתנפלים על אותו בן אדם, ולוקחים לו את הכסף וכל מה שיש לו, ואם לא יתן להם יהרגו אותו, ואח"כ מתחלקים ביניהם, "חלק כחלק יאכלו" (דברים י"ח ח). רבי מאיר שמע את זה ואמר: איך אני אעשה? הרי אני חייב ללון שם ואין לי ברירה, כי איני יכול ללכת כל הדרך, אז הוא בא לאותו בית מלון, ובשעה ארבע בא אליו בעל המלון ואמר לו: אדוני כבוד הרב תצא החוצה, אמר לו רבי מאיר: תשמע יש לי אח ואני מחכה לו, כי אנחנו הולכים ביחד, שאל אותו: איפה אחיך? למה הוא לא בא ללון כאן? אמר לו: אין לו כסף, אמר לו: איפה הוא נמצא? אמר לו: בבית הכנסת, שאל אותו: איך קוראים לו? אמר לו: "כי-טוב". הלך השוטה הזה ודפק על חלון בית הכנסת ועל הדלתות, וקרא בצעקות גדולות: "כי-טוב, כי-טוב", "ואין קול ואין עונה ואין קשב" (מלכים א', י"ח כ"ט), אמר: כנראה כי-טוב הטיפש הזה נרדם חזק, מה לעשות? חזר ואמר לרבי מאיר: כי-טוב לא התעורר, מה נעשה לו? אמר לו רבי מאיר: אני מחכה לו כי אני לא הולך לבד. וכשהגיעה השעה שש-שש וחצי בבוקר, רבי מאיר לקח את המזודה ויצא, אמר לו בעל המלון: רגע, איפה כי-טוב שלך? אמר לו: הוא הגיע כבר, שאל אותו: איפה הוא? אמר לו רבי מאיר: כתוב: "וירא אלקים את האור כי טוב" (בראשית א' ד), ועכשיו הגיע האור וזה כי-טוב החבר שלי, רצית להוציא אותי בחושך? השתגעת? איזו חכמה יש בסיפור הזה, איך הוא מצא את הדרך לצאת מהרשע הזה.

מעשר מהשבטים

כח. והיה עוד סיפור במדרש (ב"ר פרשה ע"ז), שבא כותי אחד לרבי מאיר ושאל אותו: הרי יעקב אביכם אמר "וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך" (בראשית

כ"ח כ"ב), אז הוא צריך לתת מעשר, והרי הקב"ה נתן לו שנים עשר ילדים, ומה הוא עושה? לקח את לוי לה', כמו שאמר: "תומיך ואוריך לאיש חסידך" (דברים ל"ג ח), אבל זה לא מספיק כי כמה זה מעשר של שנים עשר? זה אחד נקודה שתיים, וא"כ הוא צריך לתת עוד אפס נקודה שתיים (מה הקושיא הזאת? איך הוא יתן אפס נקודה שתיים? יחתוך שבט לחמשה חלקים?). רבי מאיר לא נשאר חייב וענה לו: שכחת שכתוב: "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" (בראשית מ"ח ה), אז עליך להוסיף עוד שני ילדים, וא"כ שנים עשר שבטים ועוד אפרים ומנשה זה ארבעה עשר, אמר לו הכותי: "אוסיתא מיא אוסיף קמחא", הרי הקושיא נעשית חזקה יותר, אז אמר לו רבי מאיר: נכון, אבל מתוך ארבעה עשר בנים שיש ליעקב אבינו, תוריד ארבעה בכורות שהם ראויים לעבוד בבית המקדש, וא"כ ארבעה עשר פחות ארבעה נשארו עשרה, אז הוא עישר את לוי, וזה מדוייק. איך הוא מצא את התירוץ הזה? וככה כל הסיפורים של רבי מאיר מיוחדים בחכמתם, היתה לו חכמה גדולה מאד. אבל לא תמיד הלכה כמותו, כי לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו.

הילולת רבי שמעון בר יוחאי

כט. ואח"כ יש לנו הילולא דרבי שמעון בר יוחאי, ומכל העולם באים לקברו במירון, ואומרים שמליון אנשים מבקרים שם במשך השנה, ובהילולא באים חצי מליון איש. ואפילו אנשים רחוקים מאד באים כי רבי שמעון קרוב לכולם, "כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק" (ברכות ט' ע"א ועוד), ואין קץ לסיפורים לנסים ולנפלאות.

ליזהר מתערובת במירון

ל. אבל לפעמים באים לשם בתערובת. והרב עובדיה ע"ה מספר (ראיתי את זה בספר "מעדני מלך") שהיו מקרים כאלה שבאו לשם בעל ואשתו וכמה ילדים, ומישהו פיתה את האשה והיא נכשלה, ובאו עדים שראו והעידו בבית הדין, וצריך להפריד אותם אין מה לעשות, והרב אומר שבאו שוטרים ומפרידים בין הילדים ובין ההורים, והם בוכים בדמעות שלישי. לכן אדם צריך ליזהר ולא ילך בזמן שיש שם תערובת, ואומרים שיש שם חרדים דרך ללכת, כי יודע ה' דרך צדיקים" (תהלים א' ו'), אז לא ללכת בדרך אחרת שמשתגעים בה¹⁴. ואם אדם יש לו נדר ללכת למירון, והוא יודע שאינו יכול לעמוד בזה מרוב הדוחק והלחץ וחוסר הצניעות, אז שילך באמצע השנה. וחלאקה לא חייבים לעשות במירון, אפשר לעשות בבית או איפה שירצה, או במירון ולא דוקא בל"ג לעומר, כי צריך ליזהר בדבר הזה.

כחו של רבי שמעון

לא. כתוב בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) שרבי עקיבא הסמיך את רבי מאיר להיקרא בשם "רבי", אז רבי שמעון (שכנראה היה קטן ממנו) שאל אותו: למה אתה לא מסמיך אותי? אמר לו: "דייך, שאני ובוראך, מכירים כוחך" (זה חרוז), ואתה עוד תתפרסם בעולם כולו, כי רק הקב"ה יודע את הכח שלך, אז רבי שמעון חי! וכתוב בספר הזוהר (סוף הקדמת הזוהר) שאליו אמר לרשב"י: בדורות הבאים יתפרנסו כולי עלמא מחיבורא דילך, כלומר כל העולם יתפרנס מהחיבור שלך-ספר הזוהר¹⁵.

14. והיה לנו דבר כזה בג'ר'א, שהיו באים לבית הכנסת "אלגריבה" (בג'מ"ל רפיה) בל"ג לעומר, ואפילו שהרבנים הקפידו שבבית הכנסת הכל יהיה בסדר, מכל מקום בחוץ היו ריקודים וכו'. ומעשה ששמעתי מהרב בן ציון דהאד ז"ל, שאמר שפעם בא אחד למרן רבי כלפון (שהיה הרב הראשי של ג'ר'א, צדיק יסוד עולם), ואמר לו: אני נוהג כל שנה ללכת לאלגריבה בל"ג לעומר והשנה אני לא יכול, האם אני צריך התרה או לא? אמר לו: אם כל שנה לא היית הולך והשנה היית רוצה ללכת אתה צריך התרה, אבל עכשיו שכל שנה היית הולך והשנה אתה לא רוצה ללכת אתה לא צריך התרה, כי מצוה שלא ללכת. התפלל ואמר לו: מצוה שלא ללכת? אמר לו: אתה לא יודע מה שקורה שם. לכן מאד צריך ליזהר. והדברים נתקיימו בדורנו, כי פעם המקובלים היו צנועים ולא עושים פרסומת, אבל היום כל אחד עושה את עצמו מקובל ומתחזה לבבא, ויש כאלה שלא יודעים כלום אבל עושים מזה כסף, איך הם עושים? שמים את ספר הזוהר או ספר עץ חיים לידם, עם פרוג'טקטור על הראש, ואנשים חושבים שהוא גאון עולם, אז מפזרים ומבזבזים כסף, וזה מה שאמר אליהו לרשב"י: "יתפרנסו מחיבורא דילך"... צריך ליזהר ממתחזים, כי כמה אנשים כאלה נתפסו אח"כ בדברים חמורים מאד, לכן לא להאמין לשום אחד, רק לאדם שהוא צדיק ירא שמים ויודע ללמוד, וגם אינו סוחט אנשים, כתוב בגמרא (חולין ק"ח ע"א) "אפשר לסחוטו אסור", כלומר לסחוט אנשים אסור... ואפשר גם להתפלל לבד ובפשוט, כי הקב"ה שומע לכל מי שמתפלל, אנחנו אומרים: "כי אתה שומע תפילת כל פה", מה זה "כל פה"? לאו דוקא פה של מקובל ומתחזה, אלא "כל פה", לכן תתפלל מכל הלב כי תפילה מהלב מתקבלת.

הילולת רבי חי טייב

לב. בין הימים האלה של הילולת רבי מאיר ורבי שמעון, יש לנו הילולת דרבי חי טייב, זה חכם מיוחד בתונס שחי לפני מאתיים שנה, וקראו לו "רבי חי טייב לא מת". ומספרים עליו גדולות ונוראות, והיה חכם אחד סמוך לדורו שכתב שמספרים עליו נפלאות בקבלה מעשים כהבעש"ט בסגולותיו (ס' תולדות חכמי תונס עמוד ריז).

גדולתו בתורה של רבי חי טייב

לג. מספרים עליו שפעם בא איזה שלוחא דרחמנא מארץ ישראל, כי היו לו הרבה קושיות על בעל "ערך השלחן"¹⁶, אז כשהגיע השד"ר וירד מהאוניה, הלך רבי חי טייב לנמל והתלבש כמו סבל, ובא אל השד"ר ואמר לו: כבודו, האם אני יכול לקחת לך את המזוודה? אמר לו: כן, איך קוראים לך? אמר לו: "חי טייב הסבל", והוא לא הכיר אותו. אז בדרך שאל אותו רבי חי טייב: למה כבודו הגיע לכאן? אמר לו: יש לי הרבה קושיות על הרב הראשי שלכם, אמר לו: מה הקושיות? הקשה לו קושיא ראשונה וענה לו, והקשה לו עוד קושיא וענה לו, וככה קושיא אחר קושיא, אמר השד"ר: אם הסבל שלהם ככה הרב שלהם יבלע אותי... אני חוזר בחזרה, האוניה היתה עדיין עוגנת בנמל והוא חזר בחזרה לארץ ישראל. ויש עליו סיפורים מיוחדים. והוא כתב ספר "חלב חטים" (שנשאר בכתב יד ששים שנה), והגיה אותו רבי משה שתרוג שהיה הרב הראשי של תונס¹⁷.

16. "ערך השלחן" זה רבי יצחק טייב. וגם רבי חי טייב נקרא "רבי יצחק חי", רק שהוא נקרא רבי יצחק חי טייב, והערך השלחן נקרא "רבי יצחק" סתם. והם בני דודים כנראה. ולפי החשבון שעשיתי רבי יצחק טייב מבוגר מרבי חי טייב בשבע שנים, כי בעל ערך השלחן נולד בשנת תק"ג ורבי חי טייב נולד בשנת תק"כ והוא ידע הרבה דברים ברוח הקודש, ומספרים עליו סיפורים מדהימים (ויש עליו ספר שלם).

17. וכשהיה רב ראשי היו באים אליו עם שאלות מג'רבא והסביבה וגם ממקומות אחרים

רבי חי טייב "לא מת"

לד. כשנפטר רבי חי טייב כתב החורט במצבה בטעות: "מת בשנת תקצ"ז ט"ז באייר", אז בא אליו רבי חי טייב בלילה, כמעט חנק אותו ואמר לו: אתה לא מתבייש לכתוב "מת"? הרי "צדיקים במיתתם קרויים חיים" (ברכות י"ח ע"א), אמר לו: בסדר מה אני אעשה עכשיו? אמר לו רבי חי טייב: **מחר תוסיף את המלה "לא" בין השורות.** וככה עשה, ומאז קוראים לו: "רבי חי טייב לא מת", וככה הוא מפורסם. ויש אפילו שיר בתונס: "רבי חי טייב לא מת, הוא בעולם האמת".

להתפלל על קברו

לה. ורבי חי טייב נפטר ביום ט"ז באייר. ולמה אני אומר את זה? כי יש הרבה שהולכים בשבוע הזה לאלגריה בג'רבא לחגיגת ל"ג לעומר, אז אם הם יוכלו להקדים קצת את הנסיעה, כדי שביום שלישי ט"ז באייר ילכו על קברו של רבי חי טייב, ויתפללו שם על כל ישראל, וכל אחד ואחד יתפלל "אשר ידעון איש נגע לבבו" (מלכים א' ח' ל"ח), ואח"כ ביום י"ח באייר ילכו לאלגריה להילולת רבי חי טייב שמעון. זכותם של הצדיקים האלה תגן עלינו ועל כל ישראל אחינו, שנזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו, אמן ואמן.

וענה עליהם, ובספרו "ישיב משה" יש לו שש מאות תשובות קצרות מאד, ולפעמים התשובה היא מלה אחת: "טריפה", "כשר", "אלו ואלו דברי אלקים חיים" וכדו'. **ואבא ע"ה** היה אומר לי: תכתוב תשובות ארוכות וחדושים ארוכים (אבא היה כותב תשובה בשלש מאות דף, ומי יכול לעמוד בזה?), אז אמרתי לאבא: הנה הגאון הזה שכל חכמי ג'רבא היו כפופים לו היה כותב תשובות קצרות, אמר לי: אתה לא יודע איזה גאון זה, אמרתי לו: איך אני אדע? הוא כותב רק מלה אחת או שתיים זה גאון? אז הוא אמר לי: תראה את ההגהות שלו בספר "חלב חטים", ותבין שהוא היה גאון עולם.

פירוש על ספר תהלים

למון רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל

תורת רחמים

חמישה חומשי תורה כולל פירוש ומוסרים על חמישה חומשי תורה מאת מרן רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל ומנכדו הגר"ח כהן זצ"ל וכן שיירי ערב מאת תלמידו הגאון רבי בוגיד חנינא סעדון

מאמר רחמים ב' חלקים

למון רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל חלק א'-ביאור על מסכת אבות ודרשות במעלת התורה חלק ב'-פירוש על משלי, מגילת רות, וכן אזהרות לחג שבועות

להשיג במכון 08-6727523 או בפלאפון 050-4174471

מכון ארת צדיקים ברכיה

לרפואת רבקה חיה בת חנינה אסנת

בעלות של 260 ₪ הנך שותף בהפצת 1000 עלונים נוספים

ירימ את תרומתו בבנק הדואר מס' ח-ן 7761990 או בכרטיס אשראי במשרדי מוסדותינו הקדושים בטלפון 08-6727523.

זכינו ת"ל ועלונו הקדוש "בית נאמן" שיעורו של מרן ראש הישיבה שליט"א **נפוץ בארץ ובעולם בפ"י בעשרות אלפי עותקים** אין אנו מדביקים את הביקוש הגדול לדברי תורתו של מרן שליט"א

ניתן לשמוע את השיעור בשידור ישיר גם באתר: www.ykr.org.il

לחסיות, להפצה, לשאלות, להנצחות ולקבלת העלון ניתן לפנות למייל: bait.neheman@gmail.com | או לפלאפון: 052-7159826 - ישראל